به نام خدا

دانشکده مهندسی برق

پروژه ۱ درس هوش مصنوعی محمدامین حاجی خداوردیان ۹۷۱۰۱۵۱۸

استاد:دکتر عبدی

نیمسال اول ۱۴۰۰–۱۴۰۱

بخش اول: نگاشت مسئله به درخت

۱-۱ نحوه تولید درخت

در این بخش به توضیح نحوه ساخت درخت توابع(Expression Tree) میپردازیم. در ابتدای کار یک کلاس تحت عنوان گره برای درختهای خود تعریف کردهایم که شامل سه بخش است:

- مقدار(Value) گره
  - فرزند سمت چپ
- فرزند سمت راست
  - **احتمال**

در شکل زیر این کلاس دیده میشود:

```
class node:
def __init__(self,value):
self.value = value
self.right = None
self.left = None
self.Probability = None

def __lt__(self, other):
return self.Probability > other.Probability
```

حال به شیوه تعریف توابع بر روی این ساختار می پردازیم. در ابتدا یک گره با عنوان ریشه درخت درنظر می - گیریم. این ریشه در واقع نمایانگر درخت توابع(Expression Tree) ما خواهد بود. پس از آن هر کدام از بچه - های چپ و راست این ریشه می توانند یک گره دیگر از کلاس بالا باشند که خودشان می توانند شامل مقادیر و بچه های دیگری باشند. مقادیری که می تواند گرههای ما بگیرد شامل عملگرها و عملوندهایی است که در بخش بعد تعریف کرده ایم. بخش احتمال گرهها برای نسبت دادن شایستگی به درختها است و از آنجایی که گره ریشه نمایانگر درخت ما است بنابراین این عدد تنها برای ریشه درختها با اهمیت است. در بخش بعد و تولید جمعیت اولیه به طور کامل نحوه استفاده از این ساختار را نشان خواهیم داد.

۱-۲ محدودیتها

محدودیت هایی که برای مقادیر این درخت در نظر گرفته ایم به این صورت است که گرههای میانی و ریشه این درخت باید از عملگرهای گفته شده در صورت سوال باشد. از طرفی برای گسترده نشدن و تنوع درختها فرض را بر این گرفته ایم که خطای کمتر از 0. برای توابعی که با عملگرهای موجود ما ساخته می شوند قابل قبول است پس مقادیر ثابت را از بازه 0. انتخاب کرده ایم. در این بازه تنها مقدار 0 رو از بازه کنار گذاشته ایم به این علت که ممکن است باعث محدودیت در درخت ایجاد کند (به عنوان مثال تقسیم بر 0 رخ دهد.)

یکی دیگر از محدودیتهای در نظر گرفته شده برای این درختها این است که در ساخت آنها مقدار X که قرار است ورودی تابع باشد و تابع ما با توجه به آن محاسبات را انجام دهد در سمت چپ گرههای بالادستی خود قرار بگیرد. این مسئله فقط برای ساخت درختهای اولیه است.

اگر عملگر ما sin یا cos باشد فرزند سمت راست آن را تعیین نشده قرار میدهیم به این صورت که تنها یک فرزند دارد.

بخش دوم: الگوريتم ژنتيک

۲-۱ تولید جمعیت اولیه

برای جمعیت اولیه ما از تابعهای ساده استفاده می کنیم. در واقع ساده ترین توابعی که می شود با عملگرهای x+2, x*6, x/4, x*6 (x+2, x*6) گفته شده در صورت مسئله تولید کرد را تولید می کنیم. به عنوان مثال (x+2, x*6, x/4, x*6)

شكل زير نحوه توليد درختها است:

```
def PopulationCreator(size):
    Operators = ['+' , '-' , '*' , '', 'sin' , 'cos']
    Operands = [-9 , -8 , -7 , -6 , -5 , -4 , -3 , -2 , -1 , 1 , 2 , 3 , 4 , 5 , 6 , 7 , 8 , 9 , 0.5 ]
    FirstPopulation = list()
    for i in range(size):
        operator = random.choice(Operators)
        operand = random.choice(Operands)
        ParentNode = node(operator)
        ParentNode.left = node('x')
        if operator == 'sin' or operator == 'cos':
            ParentNode.right = node(None)
        else:
            ParentNode.right = node(operand)
            FirstPopulation.append(ParentNode)
        return FirstPopulation
```

همانطور که در بخش اول گفته شد محدودیت های گفته شده در کد بالا دیده می شود. ابتدا به صورت تصادفی یک عملگر برای تابع ساده خود انتخاب می کنیم و آن را به عنوان ریشه درخت قرار می دهیم. سپس باتوجه به عملگر و محدودیت گفته شده برای sin و cos مقدار فرزند راست را از بازه عملوندهای تعریف شده در بخش اول و محدودیت بخش اول باید X قرار گیرد. جمعیت اولیه انتخاب می کنیم. فرزند چپ نیز مطابق گفته های محدودیت بخش اول باید X قرار گیرد. جمعیت اولیه انتخاب شده تعداد آن ۲۰۰ است به این دلیل که از همه توابع ساده با مقادیر مختلف آن داشته باشیم.

۲-۲ تابع شایستگی

برای تعیین شایستگی یک تابع با عنوان FindProb در کد تهیه شده است. کد تابع به شکل زیر است:

```
135 v def FindProb(Tree , x, y):
          Sum = 0
136
137
          Fx = list()
          yx = copy.deepcopy(y)
138
          for i in range(len(yx)):
              if yx[i] < 0:
141
                  yx[i] = abs(yx[i])
142
          yx.sort()
          Max = yx[len(yx) - 1]
143
          for i in range(len(x)):
145
              Fx.append(EvaluateExpressionTree(root=Tree , s=x[i]))
146 🗸
          for i in range(len(y)):
              DeltaY = abs(y[i] - Fx[i])
147
              Sum = Sum + DeltaY
149
          MeanDeltaY = Sum/(len(y))
          Tree.Probability = (Max - MeanDeltaY)/Max
150
```

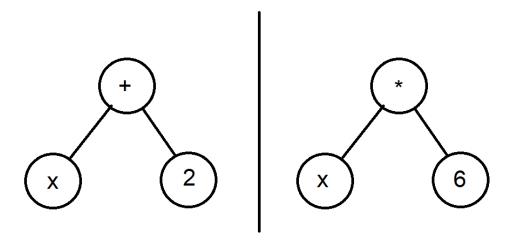
در این بخش برای نسبت دادن یک احتمال از این روش استفاده کردهایم که بیشترین مقداری که می تواند خروجیهای ما داشته باشند را با توجه به ورودی برنامه پیدا می کنیم. سپس به ریشه درخت و بخش احتمال آن عددی را نسبت می دهیم که میانگین تفاوت مقدار واقعی و تابع تخمینی ما را نسبت به بیشترین مقدار تابع واقعی را می سنجد و عددی را نسبت می دهد. اگر احتمال برابر ۱ شود یعنی تابع دقیق پیدا شده است.

برای محاسبه مقادیر تابع ما از یک تابع با عنوان EvaluateEpressionTree استفاده شده است که در یک بخش جداگانه به آن می پردازیم. پس از محاسبه مقادیر تابع تخمینی اختلاف آن را نسبت به تابع واقعی میسنجیم و از آن میانگین می گیریم.

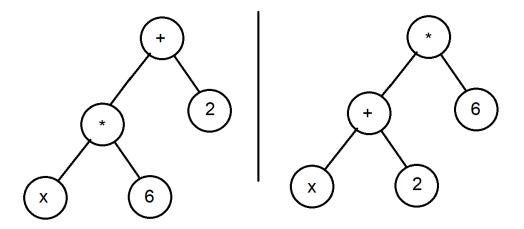
۲-۳ نحوه تولید نسل بعد

۲-۳-۲ ترکیب دو درخت و تولید فرزند از والدین

برای این بخش نحوه کار کرد ما به این صورت است که دو درخت از مجموعه درختهای انتخاب شده که نحوه انتخاب آنها در بخش بعد توضیح داده خواهد شد را به صورت تصادفی انتخاب می کنیم. پس از انتخاب این دو درخت دوبار آنها را ترکیب می کنیم. ترکیب ما به این صورت است که به جای مقدار x تابع دیگر قرار می گیرد. به عنوان مثال دو تابع x و x را در اختیار داریم، درختهای این دوتابع به شکل زیر است:

همانطور که دیده می شود تمام محدودیتهای گفته شده در آن رعایت شده است حال برای ترکیب به صورت زیر دو تابع مختلف را بدست می آوریم:

همانطور که گفته شد دو تابعی که به صورت رندوم انتخاب شدهاند از طریق مقدار X با یکدیگر ترکیب می شوند. به همین دلیل دو تابع پیچیده تر در جمعیت ما تولید شده است که می توان از آن در ادامه استفاده کرد.

کد این بخش به صورت زیر است و با توجه به آن ۶۰۰ فرزند جدید میسازیم:

```
for i in range(300):
    p1 = random.choice(SelectedPopulation)
    p2 = random.choice(SelectedPopulation)
    NewPopulation.append(CombineTrees(p1 , p2))
    NewPopulation.append(CombineTrees(p2 , p1))
```

در بخش بالا از جمعیت برتر که با توجه به شایستگی انتخاب شدهاند به صورت رندوم دو تابع انتخاب می شود و در بخش بعد در نسل جدید دو بار این دو تابع مطابق مثالی که در قبل گفته شد ترکیب می شوند. نحوه ترکیب هم به صورت کد زیر است:

```
def CombineTrees(Tree1 , Tree2):
126
           NewTree = copy.deepcopy(Tree1)
127
128
          while(True):
129
               if NewTree.left.value == 'x':
                   NewTree.left = Tree2
130
131
                   return NewTree
132
               else:
                   NewTree = NewTree.left
133
```

۲-۳-۲ جهش

برای این بخش تابعی در کد با عنوان Mutation قرار دارد. در این بخش ما به این صورت عمل می کنیم که شروع به حرکت در درخت تابع(ExpressionTree) می کنیم و با یک احتمالی(۰.۱) گرهای که در آن قرار داریم را مقدارش را تغییر می دهیم. در این بخش عملگرهایی که از آنها انتخاب می شود تغییری نکرده ولی در عملوندها علاوه بر مقادیر ثابت گفته شده در محدودیتهای بخش اول مقدار x را نیز قرار داده ایم علت این کار را در بخش چالشها توضیح خواهیم داد.

اگر گره انتخابی عملگر باشد و باید جهش رخ دهد چک می کنیم که اگر cos و cos باشد به فرزند سمت راست آن نیز عددی تصادفی از عملوندهای خود را نسبت دهیم.(در صورتی که جهشی که اتفاق میفتد مجدد sin و cos نباشد)

اگر گره انتخابی گره مقدار باشد در این صورت محدودیتی نداریم و به راحتی از عملوندها جایگزین را برای آن انتخاب می کنیم. کد بخش گفته شده به شکل زیر است:

```
152 ∨ def Mutation(Tree):
         nodes = list()
         nodes.append(Tree)
         Operators = ['+' , '-' , '*' , '/' , '^' , 'sin' , 'cos']
         Operands = [-9, -8, -7, -6, -5, -4, -3, -2, -1, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0.5, 'x']
         while len(nodes) > 0:
             UnderTestNode = nodes[i]
             i = i + 1
             probability = random.random()*100
             if probability < 10:
                 if UnderTestNode.value in Operators:
                         if UnderTestNode.value == 'cos' or UnderTestNode.value == 'sin':
                             UnderTestNode.value = random.choice(Operators)
                             UnderTestNode.right.value = random.choice(Operands)
                             UnderTestNode.value = random.choice(Operators)
                 elif UnderTestNode.value == 'x':
                     UnderTestNode.value = 'x'
```

```
return
elif UnderTestNode.value in Operands:
UnderTestNode.value = random.choice(Operands)
return
else:
if UnderTestNode.left is not None and UnderTestNode.right is not None:
nodes.append(UnderTestNode.left)
nodes.append(UnderTestNode.right)
else:
return
if i==100:
return
```

۲-۲ نحوه انتخاب والدين

در این بخش با توجه به شایستگی نسبت داده شده به ریشه درختها مقادیری که در نسل جدید وجود دارد را مقدار شایستگی آنها را با تابع FindProb محاسبه می کنیم.(مقادیر موجود در نسل جدید شامل درختهای ترکیب شده و جهش یافته و درختهای والدین(دلیل این بخش در چالشها توضیح داده خواهد شد) است.)

سپس جمعیت نسل جدید که مقادیر شایستگی آن حساب شده است را با توجه به مقدار شایستگی مرتب می - کنیم و پس از آن به تعداد ۲۰۰ درخت که شایستگی بیشتری دارند و احتمال بیشتری به آن نسبت داده شده است را به عنوان نسل انتخاب شده برای تولید نسل بعد در نظر می گیریم.

۵-۲ تابع EvaluateEpressionTree

همانطور که در بخش محاسبه شایستگی به آن اشاره شد به توضیح این تابع میپردازیم. این تابع به این صورت کار می کند که به صورت بازگشتی به سراغ فرزندان چپ و راست میرود و مقادیر سمت چپ یک گره و مقادیر سمت راست آن گره را محاسبه می کند و با توجه به مقدار گره اصلی که یک عملگر است این دو مقدار را با توجه به عملگر گره با هم ترکیب می کند. کد آن به شکل زیر است:

```
77 v def EvaluateExpressionTree(root, s):
          if root is None:
              return 0
          if root.left is None and root.right is None:
              if root.value == 'x':
                   return s
                   return root.value
          LeftSum = EvaluateExpressionTree(root.left , s=s)
          RightSum = EvaluateExpressionTree(root.right , s=s)
          if type(LeftSum) is complex or type(RightSum) is complex:
              return 0
          if root.value == '+':
              return LeftSum + RightSum
          elif root.value == '-':
              return LeftSum - RightSum
          elif root.value == '*':
              return LeftSum * RightSum
            if LeftSum == 0:
                return 0
                if LeftSum < -10000 or RightSum < -1000 or LeftSum > 10000 or RightSum > 1000:
                   return 0
                   if RightSum < 0:
                       if (1/LeftSum) < -10000 or (1/LeftSum) > 10000 or RightSum < -1000 :
                          return (1/LeftSum) ** (-1*RightSum)
                       return LeftSum ** RightSum
         elif root.value == '/':
            if RightSum == 0:
               return 10000000000000
               return LeftSum / RightSum
            return math.sin(LeftSum)
         elif root.value == 'cos':
            return math.cos(LeftSum)
```

شرطهای گذاشته شده برای عملیاتی است که عملگرها توانایی محاسبه آن را ندارند به عنوان مثال اگر تقسیم بر ۰ رخ داد مقدار زیادی را برگرداند. و یا یک شرط دیگر وجود دارد که اگر توان منفی شد به این علت که عملیات توان برای مقادیر منفی جواب نمی دهد عکس پایه به مقدار مثبت توان برسد.

۲-۶ شرط خاتمه

برای خاتمه یافتن برنامه از آنجایی که تعداد نسلها و فرزندان زیاد است تعداد نسلها را کم انتخاب می کنیم که سرعت برنامه حفظ شود و اگر تعداد نسلها را بیشتر کنیم دقت تابع های بدست آمده در ازای زمان بیشتر خواهد شد. به همین دلیل شرط خاتمه را برابر آن گرفتیم که یا ۲۰۰ نسل برنامه ادامه یابد یا احتمال (شایستگی) بیشتر از ۹۸.۰ شود.

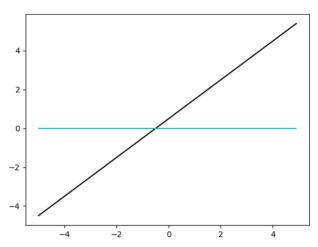
۲-۷ چالشهای مواجه شده

چالشهای مواجه شده به صورت زیر است:

- علت آنکه در نسل جدید والدین را نیز در نظر می گیریم این است که همانطور که می دانیم در الگوریتم ژنتیک گام های اولیه ما بزرگ است و این احتمال وجود دارد که ما از مسیر مدنظر خود دور شویم. برای آنکه الگوریتم بتواند اشتباه خود را اصلاح کند و برگردد والدین را نیز در نسل جدید قرار می دهیم تا در صورت اینکه شایستگی آن را داشتند در نسل منتخب و برتر قرار گیرند.
  - در جهش برای مقادیر علاوه بر اعداد ثابت مقدار X را نیز در نظر گرفته ایم این به آن علت است که در ابتدا فرض برای حل مسئله به این صورت بود که تابعهای ما تنها شامل یک X خواهد بود ولی برای دستیابی به تابعهای پیچیده تر مانند (x*sin(x) نیاز به آن داریم به همین دلیل برای رفع این مشکل احتمال جهش را بیشتر کردیم و این احتمال که X نیز انتخاب شود را قرار داده ایم
  - یکی از چالشهای مواجه شده با آن این است که برای محاسبه مقادیر محدودیتهایی از جمله تقسیم
     بر و ... مواجه شدیم که برای برطرف کردن آنها شرط های زیادی را برای تابع
     EvaluateExpressionTree قرار دادیم.

بخش سوم: آزمایش و تست پروژه

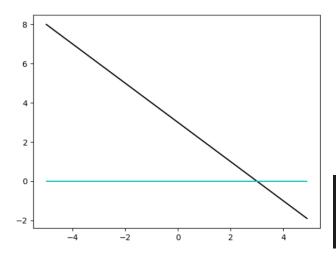
در این بخش به تست پروژه میپردازیم تست اول تابع ساده X+0.5 را تست میکنیم شکل خروجی زیر بدست می آید. (دو تابع و مقدار خطا در یک شکل رسم می شوند اگر تابع تخمینی دقیقا تابع واقعی باشد رنگ نمودار به رنگ مشکی خواهد بود):


```
Iteration: 13
Competency 1.0
RunTime is: 5.151986837387085
Time we calculate Compentency: 10400
('(', ('(', 'x', '+', 1, ')'), '-', 0.5, ')')
```

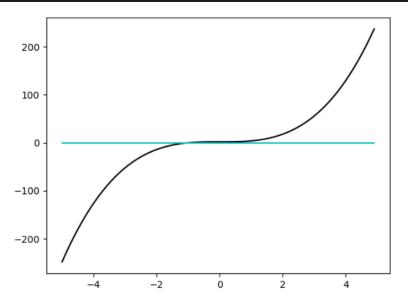
همانطور که دیده می شود تابع را دقیقا بدست آورد و مقدار شایستگی آن ۱ است و تعداد نسل های گذشته برابر با ۱۳ است و زمان الگوریتم (X+1) است که با تابع واقعی ما یکسان است.

حال به سراغ تست تابعی ساده با شیب منفی میشویم. تابع تست x+3- است. برای آن داریم:

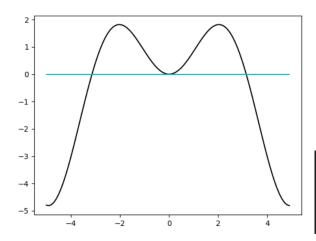
```
Iteration: 9
Competency 1.0
RunTime is: 3.7670016288757324
Time we calculate Compentency: 7200
('(', ('(', 'x', '-', 3, ')'), '/', -1, ')')
```

حال به سراغ توابع کمی پیچیده تر میرویم. تابع تست $2 + 2x^3$ است و ورودیهای ما مقادیر - 0 تا 0 است. با اجرای پروژه داریم:

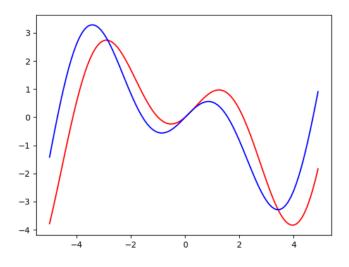
همانطور که دیده می شود این تابع نیز پس از ۴۳ نسل پیدا شد و نسبت به تابع ساده تر زمان بیشتری برای یافتن آن صرف شده و تقریبا ۲۱ ثانیه برای یافتن تابع دقیق زمان برده شده است. تابع آن نیز در صورت ساده کردن دقیقا با تابع تست یکسان خواهد بود.

تابع بعدی را کمی پیچیده تر در نظر گرفته ایم. تابع x*sin(x) به عنوان تابع تست در نظر گرفته شده است. با اجرای الگوریتم داریم:

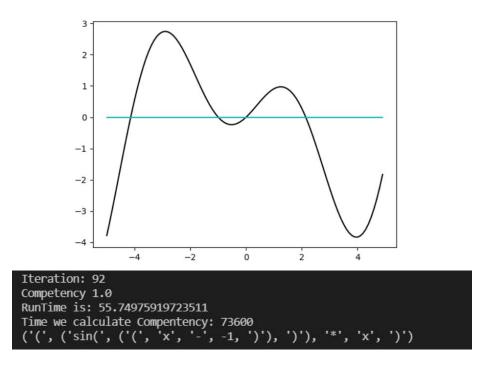
```
Iteration: 3
Competency 1.0
RunTime is: 1.1269755363464355
Time we calculate Compentency: 2400
('(', ('sin(', 'x', ')'), '*', 'x', ')')
```

همانطور که دیده می شود این تابع پیچیده نیز به راحتی تابع آن یافت شد برای چالشی شدن آن در تابع تست بعدی از تابع (x*sin(x+1 استفاده می کنیم. برای این تابع تست داریم:


```
Iteration: 200
Competency 0.7489977128306796
RunTime is: 100.71899962425232
Time we calculate Compentency: 160000
('(', ('cos(', 'x', ')'), '*', 'x', ')')
```

در یکی از تست ها شکل به صورت بالا درآمده رنگ آبی نشان دهنده تابع تخمینی و رنگ قرمز تابع اصلی و تست است که از دقت خوبی برخوردار نیست. بار دیگر الگوریتم را اجرا می کنیم. نتایج به شکل زیر است:

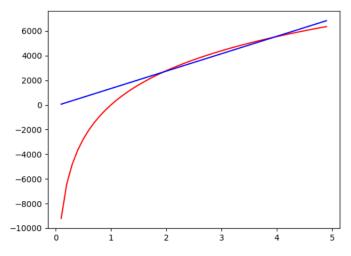

توجه: الگوریتم به صورت تصادفی است و در اجرا های مختلف ممکن است نتایج یکسان نباشد اما در توابعی که عملگرهای آن را داریم با احتمال خوبی تابع دقیق پیدا می شود.

همانطور که در تست دوم دیده می شود تابع دقیق یافت شده و نمایش داده شده است.در این مجموعه تست ها اکثرا از سرعت و دقت خوبی برخوردار است و شایستگی اکثر تابع ها زیاد است و از طرفی زمان آن نیز بهتر است تابع های بالا در بخش کد زیر است (برای هر بخش کافی است که از حالت کامنت در آورده شود و استفاده شود)

```
#x=[x for x in np.arange(-5 , 5 , 0.1)]
#y = list()
#for i in range(len(x)):
#y.append(x[i]*np.sin(x[i]+1))
#y.append(x[i]+0.5)
#y.append(7*x[i]**4 + 2)
#y.append(x[i]*np.sin(x[i]))
#y.append(2*x[i]**3 + 2)
#y.append(6*np.sin(x[i]) + 3)
#y.append(-1*x[i]+3)
#y.append(2*x[i]**3 + 8*x[i]**2 + 2*x[i])
```

حال به تست تابعی میپردازیم که در عملگرهای ما وجود ندارد. تابع تست ما (4000*log(x است. حال پروژه را برای این تابع اجرا میکنیم:

تابع به صورت بالا در آمده است همانطور که دیده می شود به خوبی تلاش شده که تابع بر روی مقادیر تابع واقعی منطبق شود. شایستگی تابع برابر با ۰.۸۹ است و در ۲ دقیقه محاسبات انجام شده است. در این حالت عملکرد الگوریتم همچنان قابل قبول است و تابعی منطبق شده از دقت خوبی برخوردار است

تابع لگاریتم صفحه قبل در کد زیر آورده شده است:

```
236  #y = 4000*log(x) + 2

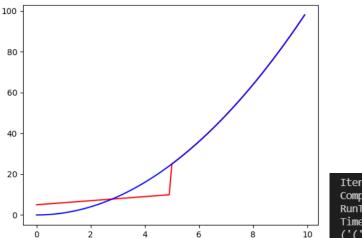
237  #x = [x for x in np.arange(0.1 , 5 , 0.1)]

238  #y = list()

239  #for i in range(len(x)):

240  # y.append(4000*math.log(x[i]))
```

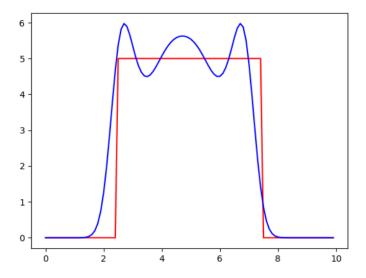
 x^2 حال به سراغ یک تابع ناپیوسته می رویم. در مقادیر کمتر از ۵ باشد تابع x+5 و مقادیر بین ۵ تا ۱۰ تابع x^2 است. حال پروژه را مجدد اجرا می کنیم:

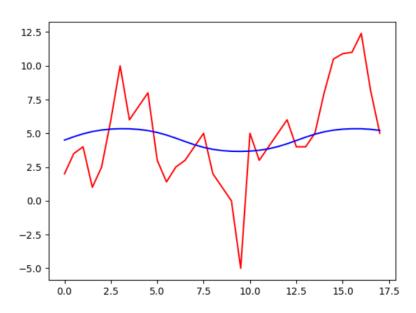
```
Iteration: 200
Competency 0.9746199367411489
RunTime is: 184.86866569519043
Time we calculate Compentency: 160000
('(', ('(', 'x', '/', -1, ')'), '^', 2, ')')
```

همانطور که دیده می شود الگوریتم ژنتیک ما تلاش کرده است که بخشی از تابع را که مقادیر بیشتری دارد را تطبیق دهد به همین دلیل تابع را در بخش دوم آن منطبق کرده است شایستگی آن به ۹۷.۰ رسیده و تقریبا زمان رسیدن به آن ۳ دقیقه است.از لحاظ زمانی نسبت به تابع های قبل رفتار نامناسب تری داشته است ولی دقت خوبی را دارد و تطبیق خوبی تابع اصلی و تخمینی دارد. تابع بالا نیز در کد زیر آورده شده است:

یک نمونه دیگر از توابع غیرپیوسته یک تابع پله را در نظر میگیریم. نتایج آن به شکل زیر است:

حال به سراغ یک تابع کاملا تصادفی میرویم. به تست آن میپردازیم:

شایستگی نسبت داده شده به آن برابر است با ۰.۸۰ نسبتا تابع مناسبی انتخاب شده است و تابعی میانگین انتخاب شده است. تابع نسبت داده شده دقت کمی برخوردار است ولی از طرفی زمان محاسبه آن بسیار بالاتر بوده است با توجه به آن نکته که در ابتدا گفتیم بین زمان اجرا و دقت یک TradeOff وجود دارد که هرچقدر محاسبات به سمت دقیق تر شدن برود زمان بیشتری نیاز دارد.

بخش آخر: جمع بندي

با توجه به نتایج بدست آمده الگوریتم ژنتیک برای تخمین روشی به شدت مناسب است و جزو الگوریتمهای قدر تمند و سریع برای جستجوهای محلی است. اگر بخواهیم تعداد نسلها را افزایش دهیم دقت افزایش میابد ولی از طرفی سرعت آن به شدت کاهش میابد. اگر تعداد نسلها را کم کنیم در این صورت سرعت بالاتری خواهیم داشت اما دقت ما کاهش خواهد یافت.

از طرفی افزایش تعداد فرزندان و جمعیت اولیه احتمال اینکه توابع در جهت درستی حرکت کنند به شدت افزایش میابد. یکی از نکاتی که در این پروژه به آن رسیدیم آن بود که در گامهای ابتدایی اگر در جهت درستی حرکت نکند به علت اینکه گامهای ما بزرگ است ممکن است در نهایت نتایج مطلوبی را دریافت نکنیم این اتفاق را با افزایش تعداد فرزندان تولید شده یا قرار دادن والدین در نسل بعدی می توان به نحوی آن را جبران کرد.

در این مثال که ما اطلاعات محدودی فقط ورودی و خروجیهای تابع را دراختیار داشتیم ولی با این حال این الگوریتم - الگوریتم به خوبی توانست نتایج خوبی را به ما بدهد در حالی که تقریبا آگاهانه نیست و به شدت به الگوریتم - های جستجوی محلی نزدیک است.